

Ks. Piotr GRZEBISZ*

**PROBLEMATYKA NADZORU KOMPETENTNEJ WŁADZY KOŚCIELNEJ
NAD PRYWATNYM STOWARZYSZENIEM WIERNYCH
W PRAWIE KANONICZNYM. WYBRANE ZAGADNIENIA.**

Treść: Wstęp; 1. Autonomia wiernych: 1.1. *Organy stowarzyszenia*, 1.2. *Organy nadzoru*; 2. Obowiązek i prawo wizytacji: 2.1. *Wizytator*, 2.2. *Procedura*; 3. Urząd doradcy duchowego: 3.1. *Zatwierdzenie urzędu*, 3.2. *Utrata urzędu*; 4. Likwidacja stowarzyszenia: 4.1. *Wygaśnięcie stowarzyszenia*, 4.2. *Zniesienie stowarzyszenia*, 4.3. *Przeznaczenie dóbr*; Zakończenie; Summary: The issues of supervision of the competent church authority over the private association of the faithful in canon law. Selected issues; Bibliografia.

Słowa kluczowe: nadzór, autonomia, moderator, kapelan, prawo kanoniczne.

Key words: supervision, autonomy, moderator, chaplain, canon law.

Wstęp

W systemie prawa Kościoła katolickiego występują zróżnicowane formy zrzeszeń, wśród których należy wymienić m.in. instytuty życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego oraz publiczne i prywatne stowarzyszenia wiernych. Kanoniczne regulacje zapewniają organizacyjno-prawną stabilność i trwałość zrzeszeń, oraz implikują duchową opiekę Kościoła katolickiego, która chroni przed błędnymi doktrynami.

Prawodawca kościelny w kan. 215 KPK/1983 zagwarantował wszystkim wiernym prawo do swobodnego zakładania stowarzyszeń i kierowania nimi. Normy zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego nie definiują jednak pojęcia stowarzyszenia. Literatura przedmiotu prezentuje stowarzyszenia kościelne jako zespół wiernych: wiernych świec-

* Autor jest księdzem diecezji siedleckiej - absolwent WSD diecezji siedleckiej filii Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie - Sekcja św. Jana Chrzciciela (2019); magister, na podstawie pracy pt.: *Prywatne stowarzyszenia wiernych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, napisanej na seminarium z prawa kanonicznego pod kierunkiem ks. dra Marcina Bidera. Artykuł jest oparty na tej pracy.

kich i duchownych, którego forma i cel pozostają zgodne z misją Kościoła katolickiego, czego potwierdzeniem jest zatwierdzenie wskazanej działalności przez kompetentną władzę kościelną. Stowarzyszenia wiernych są prawną organizacją o określonej strukturze i zasadach funkcjonowania, regulującą zrzeszoną działalność wiernych, która podlega nadzorowi kompetentnej władzy kościelnej.

Księga II Kodeksu Prawa Kanonicznego zawiera dychotomiczny podział stowarzyszeń wiernych na publiczne i prywatne, przy czym prawodawca kościelny dzieli normy prawa w tym zakresie na cztery rozdziały: normy wspólne (kan. 298-311 KPK/1983), publiczne stowarzyszenia wiernych (kan. 312-320 KPK/1983), prywatne stowarzyszenia wiernych (kan. 321-326 KPK/1983) oraz normy specjalne dotyczące stowarzyszeń wiernych świeckich (kan. 327-329 KPK/1983).

1. Autonomia wiernych

Autonomia wiernych w Kościele według obowiązującej kodyfikacji prawnej realizuje się m.in. w uprawnieniu do założenia stowarzyszenia z własnej inicjatywy oraz w uprawnieniu do zredagowania statutów¹. Prywatne stowarzyszenia wiernych w myśl kan. 321 KPK/1983 są zarządzane i kierowane zgodnie z postanowieniami własnych statutów².

Autonomia prywatnych stowarzyszeń wiernych znajduje swój wyraz w prywatnej inicjatywie wiernych do powołania do życia stowarzyszenia, ponieważ prywatne stowarzyszenia wiernych powstają na mocy zawarcia prywatnej umowy pomiędzy wiernymi, a nie jak w przypadku publicznych stowarzyszeń wiernych poprzez erygowanie przez kompetentną władzę kościelną. Wynika z tego wnioszek, że autonomia prywatnych stowarzyszeń wiernych umożliwia pozostawanie w określonym zakresie w niezależności od hierarchii kościelnej³.

¹ Termin *autonomia* pochodzi z języka greckiego i oznacza samostanowienie podmiotu o sobie samym poprzez kierowanie się ustanowionymi przez siebie zasadami. T. Rakoczy wskazuje, że w prawie kanonicznym autonomia wyraża się w zachowywaniu odrębności, samodzielności i niezależności w relacjach pomiędzy poszczególnymi podmiotami, por. T. Rakoczy, *Publiczne stowarzyszenia wiernych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Gniezno: Gaudentinum 2011, s. 355-356; S. Maziarczuk, *Autonomia wiernych chrześcijan w stowarzyszeniach prywatnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, pobrano z: www.docplayer.pl/24798727-Autonomia-wiernych-chrzcijan-w-stowarzyszeniach-prywatnych-wedlug-kodeksu-prawa-kanonicznego-z-1983-roku.html, dnia: 02.02.2018. Statut prywatnego stowarzyszenia wiernych jest redagowany przez wiernych, w czym wyraża się autonomia wiernych w Kościele według norm KPK/1983, natomiast władza kościelna uznaje przedstawiony statut oraz zatwierdza prywatne stowarzyszenia wiernych, włączając je w porządek prawa kościelnego, por. J. Krukowski, *Stowarzyszenia wiernych chrześcijan*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży*, red. Tenże, Poznań 2005, Pallottinum, s. 148.

² Zob. A. Domaszk, *Stowarzyszenia wiernych a nauka*, w: *Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. J. Wroceński, H. Pietrzak, Warszawa: UKSW 2010, s. 178; E. Górecki, *Prawo zrzeszania się w Kościele*, „Colloquium Salutis” 20 (1988), s. 268-269.

³ Por. J. L. Gutiérrez, *Stowarzyszenia wiernych*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. 140

Autonomia prywatnego stowarzyszenia wiernych w stosunku do zwierzchniej władzy kościelnej posiada określone granice, które prawodawca kościelny wyznacza m.in. poprzez realizację obowiązku i prawa przeprowadzania wizytacji stowarzyszeń przez kompetentną władzę.

1.1. Organy stowarzyszenia

Prywatne stowarzyszenia wiernych, w odróżnieniu od publicznych stowarzyszeń wiernych, są upoważnione do podejmowania w sposób swobodny inicjatyw i kierowania stowarzyszeniem zgodnie z postanowieniami statutów⁴, ponieważ władza kościelna w tym przypadku sprawuje jedynie nadzór nad prywatnym stowarzyszeniem wiernych⁵.

Autonomia prywatnych stowarzyszeń wiernych polega na wolnym wyborze moderatora stowarzyszenia⁶. Prawodawca kościelny w kan. 324, § 1 KPK/1983 podaje, że prywatne stowarzyszenia wiernych mogą w sposób wolny, niczym niezobligowany, wyznaczyć moderatora i innych stosownych urzędników⁷. J. Krukowski w komentarzu do kan. 324 KPK/1983 wskazuje na realizację tzw. wewnętrznej autonomii prywatnego

Majer, Kraków 2011, Wolters Kluwer, s. 281.

⁴ Członkowie prywatnych stowarzyszeń wiernych realizują w sposób pełny prawo do stowarzyszania się zawarte w kan. 215 KPK/1983, które suponuje uprawnienie wiernych do zakładania i kierowania stowarzyszeniem. Uprawnienie to implikuje istnienie autonomii stowarzyszenia wobec władzy kościelnej w zakresie samostanowienia, czyli zarządzania i kierowania, por. L. M. Sistach, *Stowarzyszenia wiernych*, Warszawa 2012, Adam, s. 147.

⁵ Autonomia prywatnych stowarzyszeń wiernych jest większa niż w przypadku publicznych stowarzyszeń wiernych, ponieważ w przypadku tych pierwszych działania statutowe mogą być realizowane w ramach inicjatyw podjętych przez członków, a nie na podstawie uzyskanej zgody od kompetentnej władzy kościelnej. Taki stan rzeczy odnośnie do sposobu realizowania inicjatyw przez prywatne stowarzyszenie wiernych wynika z tego, że w przeciwieństwie do publicznych stowarzyszeń wiernych, które są erygowane przez kompetentną władzę kościelną, nie działają w imieniu Kościoła, por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 140-141.

⁶ Prawodawca kościelny KPK/1983 używa terminu moderator w odniesieniu do podmiotu kierującego stowarzyszeniem kościelnym. R. Sobański zauważa, że zakres użytego terminu w KPK/1983 jest szerszy w stosunku do analogicznie użytego w KPK/1917. Aktualnie prawodawca posługuje się terminem moderator na określenie podmiotu, który sprawuje funkcję kierowniczą i posiada władzę w określonym zakresie. Prawodawca KPK/1983 rozszerza zastosowanie terminu moderatora m.in. na osobę biskupa diecezjalnego, przełożonego instytutu świeckiego oraz dyrektorów szkół katolickich. Kompetencje i natura władzy moderatora stowarzyszenia zależy od rodzaju stowarzyszenia; w przypadku prywatnego stowarzyszenia wiernych zależy również od postanowień statutowych. Moderatorzy prywatnych stowarzyszeń wiernych nie sprawują sensu stricto urzędu kościelnego, ponieważ nie należą do struktury hierarchicznej Kościoła. Wspomniani moderatorzy sprawują tzw. władzę, czyli funkcję kierowniczą w stowarzyszeniu korzystając z autonomii prywatnych stowarzyszeń wiernych; tzw. władza nie wynika z prawa, ale z woli członków stowarzyszenia, por. T. Rakoczy, *Publiczne stowarzyszenia wiernych*, s. 292-293; D. Gącik, *Prawo wiernych do stowarzyszania się*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 8 (2009), s. 43; zob. P. Majer, *Zakres uprawnień wiernych świeckich w Kościele - stan obecny i perspektywy*, w: *Hodie et cras. Dziś i jutro Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. 30 lat od promulgacji*, red. K. Burczak, Lublin 2014, wydawnictwo KUL, s. 139-144; F. Lempa, *Kompetencje, uprawnienia i obowiązki w Kościele katolickim*, Białystok: Termida 2 (2013), s. 85-87; J. Dyduch, *Obowiązki i prawa wiernych świeckich w prawodawstwie soborowym*, Kraków 1985, Polskie Towarzystwo Teologiczne, s. 171-172.

⁷ Zgodnie z kan. 324, § 1 KPK/1983 wskazania statutowe mogą nieść ze sobą prawne ograniczenia w wyborze moderatora; władza kościelna również w tym zakresie sprawuje tylko nadzór nad prywatnym stowarzyszeniem wiernych, por. A. Domaszk, dz. cyt., s. 178; zob. E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, Warszawa 1985, ATK, s. 352.

stowarzyszenia wiernych, które zgodnie z postanowieniami własnych statutów posiada prawo do wolnego wyboru moderatora⁸. Prawodawca kościelny w normach specjalnych dotyczących stowarzyszeń wiernych świeckich wskazuje w kan. 329 KPK/1983, że moderatorzy zobowiązani są do odpowiedniego formowania członków stowarzyszeń w kierunku sprawowania apostołowskiej aktywności właściwej dla wiernych świeckich⁹.

Postanowienia statutu prywatnego stowarzyszenia wiernych, per analogiam do kan. 318, § 1 KPK/1983 odnoszącego się do publicznych stowarzyszeń wiernych, mogą umożliwić w nadzwyczajnych okolicznościach ustanowienie komisarza zarządu stowarzyszenia, którego zadaniem jest sprawowanie zarządu stowarzyszenia w kryzysowej sytuacji¹⁰. Autonomia prywatnego stowarzyszenia wiernych w tym zakresie polega na niezależności wobec władzy kościelnej, która w przypadku publicznego stowarzyszenia wiernych zgodnie z kan. 317, § 1 KPK/1983, może z mocy prawa ustanowić moderatora¹¹.

Autonomia prywatnych stowarzyszeń wiernych zgodnie z kan. 325, § 1 KPK/1983 polega również na niezależności w zarządzaniu dobrami doczesnymi względem władzy kościelnej. Prawodawca nadał jednak w tym zakresie władzy kościelnej upoważnienie do sprawowania nadzoru i dokonywania ewaluacji przeznaczania dóbr doczesnych w prywatnym stowarzyszeniu wiernych; kontroli podlegają cele, na które zgodnie z postanowieniami statutów zostają rozdysponowane dobra doczesne¹². Kan. 325, § 2 KPK/1983 upo-

⁸ Moderatorzy w stowarzyszeniach wiernych sprawują funkcję kierowniczą, która związana jest ze sprawowaniem władzy. Władza ta przez dogmatyków prawa nazywana jest władzą domową, czyli pochodzącą z woli członków stowarzyszenia, wynikającą z prawa naturalnego, a nie z prawa Bożego pozytywnego, jak to ma miejsce w przypadku sprawowania władzy jurysdykcyjnej nadanej przez Chrystusa Apostołom i ich następcom. Moderatorzy prywatnych stowarzyszeń wiernych nie sprawują sensu stricto urzędu kościelnego, ponieważ nie należą do struktury hierarchicznej Kościoła. Moderatorzy sprawują tzw. „władzę”, czyli funkcję kierowniczą w stowarzyszeniu korzystając z autonomii prywatnych stowarzyszeń wiernych; tzw. „władza” nie wynika z prawa, ale z woli członków stowarzyszenia, por. R. Sobański, *Władza moderatorów stowarzyszeń kościelnych*, „Prawo Kanoniczne” 31 [1988], nr 3-4, s. 15-17; T. Rakoczy, dz. cyt., s. 298-299; J. Krukowski, dz. cyt., s. 151. Prawodawca kościelny w kan. 324, § 1 KPK/1983, odnośnie do dokonywania wyboru moderatora prywatnego stowarzyszenia wiernych, użył łacińskiego terminu *designat*, który w zależności od zapisu statutowego może oznaczać: wybór, nominację lub zatwierdzenie, por. J. L. Gutiérrez, dz. cyt., s. 299).

⁹ Na tej podstawie można określić per analogiam w sposób ogólny obowiązek moderatora każdego rodzaju stowarzyszenia, w tym również prywatnego, do organizowania dla członków formacji ukierunkowanej na realizację wyznaczonych przez statut celów. W formacji można wykorzystywać takie narzędzia m.in. jak: rekolekcje, szkolenia, konferencje lub warsztaty, por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 155; zob. ChL, nr 58-59.

¹⁰ Nadzwyczajną sytuacją może być m.in. antykampania prowadzona przeciw stowarzyszeniu, zły stan ekonomiczny lub wewnętrzny brak porządku organizacyjnego, zob. J. Krukowski, dz. cyt., s. 145.

¹¹ Zasady ustanowienia moderatora stowarzyszenia zawarte są w statucie, który mogą obejmować: zatwierdzenie przez kompetentną władzę kościelną wybranego przez stowarzyszenie moderatora, uznanie kandydata przedstawionego kompetentnej władzy kościelnej przez stowarzyszenie lub mianowanie przez kompetentną władzę kościelną moderatora, por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 143.

¹² Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 152; J. Wal, *Działalność stowarzyszenia w świetle nowej kodyfikacji*, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi” 72 (1984), nr 12, s. 268.

ważnia ordynariusza miejsca do sprawowania kontroli nad zarządem dóbr doczesnych, które zgodnie z wolą ofiarodawcy przekazano stowarzyszeniu na cele pobożne¹³.

1. 2. Organy nadzoru

Prawodawca kościelny w kan. 305, § 1 KPK/1983 stanowi, że wszystkie stowarzyszenia wiernych, publiczne i prywatne, podlegają nadzorowi kompetentnej kościelnej władzy¹⁴. Władza kościelna w myśl komentowanego kanonu strzeże nienaruszalności wiary i obyczajów, a także dyscypliny kościelnej w zakresie działalności prowadzonej przez stowarzyszenie¹⁵. Ponadto kan. 305, § 2 KPK/1983 doprecyzowuje termin kompetentna władza kościelna. Prawodawca kościelny wskazuje, że kompetentną władzą kościelną do sprawowania nadzoru nad wszystkimi stowarzyszeniami wiernych jest Stolica Apostolska, zaś ordynariusz miejsca sprawuje nadzór nad stowarzyszeniami diecezjalnymi oraz działającymi na terenie Kościoła partykularnego¹⁶.

Prawodawca kościelny ogranicza w ten sposób autonomię prywatnych stowarzyszeń wiernych względem władzy kościelnej, ponieważ w kan. 323, § 1 KPK/1983 stanowi o obowiązku sprawowania nadzoru nad stowarzyszeniem przez kompetentną władzę kościelną. Sprawowanie nadzoru polega na: weryfikowaniu działalności stowarzyszenia, potwierdzaniu zgodności pomiędzy celami określonymi w kan. 299, § 3 KPK/1983 a postanowieniami statutowymi¹⁷. Treść kan. 323, § 2 KPK/1983 wskazuje, że celem sprawowania nadzoru jest unikanie rozproszenia sił w apostołstwie, które ma być ukierunkowane na dobro wspólne¹⁸. Prawodawca kościelny w kan. 326, § 1 KPK/1983 zakłada, że w

¹³ Właściwym ordynariuszem miejsca, o którym mowa w kan. 325, § 2 KPK/1983, jest ten, na terenie którego następuje przeznaczanie dóbr materialnych na cele pobożne, a nie ordynariusza miejsca właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia, por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 152.

¹⁴ Zob. E. Szafronowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 344-345; W. Góralski, *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*, Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli” 2006, s. 90; J. Dudziak, *Stowarzyszenia wiernych. Normy prawne i ich aplikacja do aktualnych potrzeb Kościoła*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” (1994), nr 2, s. 21-22.

¹⁵ Nadzorowi podlega aktywność stowarzyszenia *ad intram* oraz *ad extram*, ponieważ dotyczy wewnętrznego porządku prawno-organizacyjnego. Zgodnie z kan. 328 KPK/1983 nadzorowi podlega również aktywność stowarzyszenia podejmowana w stosunku do innych podmiotów prawa kościelnego, por. T. Rakoczy, dz. cyt., s. 331).

¹⁶ Konferencja Episkopatu nie posiada kompetencji do nadzorowania stowarzyszeń, nawet, gdyby zgodnie z kan. 312, § 1 KPK/1983 przez Konferencję Episkopatu zostały erygowane lub uznane, por. J. L. Gutiérrez, dz. cyt., 286).

¹⁷ Nadzorowi kompetentnej władzy kościelnej podlegają przede wszystkim zalecane lub popierane przez tę władzę stowarzyszenia wiernych; niemniej jednak w przypadku, gdyby stowarzyszenie nie posiadało osobowości prawnej, nadzorowi podlegają poszczególni członkowie stowarzyszenia, por. J. L. Gutiérrez, dz. cyt., s. 298; J. Krukowski, dz. cyt., s. 150.

¹⁸ Kan. 223, § 1 KPK/1983 stanowi o obowiązku dotyczącym wszystkich wiernych chrześcijan, który polega na realizowaniu swoich uprawnień, w tym prawa do stowarzyszania się, z poszanowaniem dobra wspólnego Kościoła, a więc uprawnień innych wiernych, por. J. Krukowski, *Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan, Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży*, red. Tenże, Poznań 2005, Pallottinum, s. 41-42; zob. DA, nr 24.

wyniku stwierdzenia nieprawidłowości w działaniu stowarzyszenia, tzn. niezgodności z prawem powszechnym lub statutami stowarzyszenia, sprzecznością z doktryną i dyscypliną kościelną, a także w wyniku zgorszenia wśród wiernych, kompetentna władza kościelna może dekretem znieść prywatne stowarzyszenie wiernych¹⁹.

2. Obowiązek i prawo wizytacji

Aktywność kompetentnej władzy kościelnej wobec prywatnego stowarzyszenia wiernych wyraża troskę o zachowanie jedności Kościoła oraz tożsamości stowarzyszenia. Prawodawca kościelny w kan. 305 KPK/1983 stanowi o obowiązku i prawie władzy kościelnej do wizytowania stowarzyszeń wiernych zgodnie z prawem powszechnym oraz własnymi statutami stowarzyszenia, czyli *ad normam iuris et statutorum*²⁰. Prawo wizytacji dotyczy wszystkich stowarzyszeń wiernych, nawet tych prywatnych nieposiadających osobowości prawnej²¹. L. M. Sistach twierdzi, że ten obowiązek i prawo wynika z kan. 305 KPK/1983, który według prawodawcy kościelnego stanowi normę ogólną dla wszystkich stowarzyszeń wiernych, w tym również tych prywatnych nieposiadających osobowości prawnej; ponadto obowiązek i prawo wizytacji umożliwia władzy kościelnej sprawowanie nadzoru, któremu podlegają wszyscy wierni oraz stowarzyszenia.

L. M. Sistach podkreśla znaczenie kan. 323 KPK/1983, który wskazuje, iż prywatne stowarzyszenia wiernych podlegają nadzorowi władzy kościelnej zgodnie z kan. 305 KPK/1983. Niemniej jednak dla wyrażenia *explicite* prawa władzy kościelnej do wizytacji prywatnych stowarzyszeń wiernych nieposiadających osobowości prawnej należy zastrzec to w statucie, który zatwierdza władza kościelna²².

2.1. Wizytator

Kompetentną władzą kościelną do wizytowania stowarzyszeń wiernych zgodnie z kan. 305, § 2 KPK/1983 jest Stolica Apostolska oraz ordynariusz miejsca. Stolica Apostolska posiada obowiązek i prawo wizytowania wszystkich stowarzyszeń wiernych w Kościele. Natomiast ordynariusz miejsca, czyli biskup diecezjalny lub delegowany przez niego biskup koadiutor, biskup pomocniczy, wikariusz generalny, wikariusz biskupi lub

¹⁹ Por. J. Krukowski, *Stowarzyszenia wiernych chrześcijan*, s. 153.

²⁰ Zob. *Tamże*, s. 131; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2002, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, s. 100; J. Dudziak, dz. cyt., s. 22.

²¹ Wśród komentatorów prawa istnieje dyskusja odnośnie do określenia prawa do wizytowania prywatnych stowarzyszeń wiernych nie posiadających osobowości prawnej. J. L. Gutiérrez twierdzi na podstawie kan. 397, § 1 KPK/1983, że prywatne stowarzyszenia wiernych bez osobowości prawnej nie podlegają wizytacji ze strony władzy kościelnej z mocy prawa, lecz opcjonalnie może to wynikać z postanowień statutu, por. Gutiérrez, dz. cyt., s. 286; zob. S. Maziarczuk, dz. cyt., pkt. 7.

²² Por. L. M. Sistach, dz. cyt., s. 134-135.

inny prezbiter, wizytuje diecezjalne stowarzyszenia wiernych lub prowadzące działalność na terenie diecezji²³. Obowiązująca kodyfikacja prawa kościelnego nie definiuje terminu *visitatio*²⁴, a ponieważ prawodawca kościelny posługuje się tym terminem, należy przyjąć, że m.in. określenie kryterium czasowego należy do wizytującego lub jest określone w statucie stowarzyszenia²⁵.

Treść kan. 628, § 3 KPK/1983 wskazuje, że podmiot wizytowany powinien z zaufaniem przyjąć wizytatorów oraz kierując się miłością odpowiadać prawdziwie na zadawane pytania; nie wolno zatem nikomu przeszkadzać w osiągnięciu celu wizytacji. W przypadku prywatnych stowarzyszeń wizytatorzy przeprowadzając procedurę kontrolną współpracują z członkami stowarzyszenia, którzy są jednym z podmiotów biernych wizytacji, w czym wyraża się personalny wymiar wizytacji²⁶. Normy ogólne KPK/1983 zastrzegają trwałość prawa do wizytacji, bowiem kan. 199, 7 KPK/1983 stanowi, że przedawnieniu nie podlega prawo do wizytacji i obowiązek posłuszeństwa. Prawodawca kościelny wyklucza przypadek całkowitej niezależności wiernych od władzy kościelnej²⁷. Prywatne stowarzyszenia wiernych, jak to wynika z kan. 199, 7 KPK/1983, podlegają wizytacji, która ma charakter trwały²⁸.

2.2. Procedura

Treść kan. 396, § 1 KPK/1983, który stanowi o obowiązku i prawie do wizytacji diecezji, per analogiam może stanowić o procedurze wizytacji stowarzyszenia. Statut powinien określać częstotliwość oraz zakres czynności kontrolnej, jaką jest wizytacja stowarzyszenia²⁹. Prawo powszechne nie stanowi o zakresie oraz szczegółach przedmiotu wizytacji³⁰; prawodawca stanowi natomiast w kan. 323, § 1-2 oraz kan. 305, § 1 KPK/1983 o celu wi-

²³ Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 131.

²⁴ Termin *visitatio* jest wieloznaczny, literatura prawnokanoniczna podaje jako terminy bliskoznaczne: *cognoscere*, *participare*, *corrigere*, *curare*, *invigilare* oraz *investigatio*, por. B. Kucala, *Prawo wizytacji wiernych i obowiązek posłuszeństwa w świetle kan. 199, 7*, „Prawo Kanoniczne” 37 [1994], nr 1-2, s. 33.

²⁵ Por. *Tamże*, s. 22-23.

²⁶ Zob. B. W. Zubert, *Instytuty zakonne*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, red. Tenże, Lublin: RW KUL, 1990, s. 85; B. Kucala, dz. cyt., s. 25.

²⁷ Przedawnieniu może ulec przekazanie prawa do wizytacji, jednak tak rozumiane przedawnienie nie może spowodować uwolnienia podmiotu od kontroli ze strony władzy kościelnej, por. E. Molano, *Przedawnienie*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, Wolters Kluwer, s. 197; zob. E. Szafranski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 281.

²⁸ Zob. R. Sobański, *Przedawnienie*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003, Pallottinum, s. 291.

²⁹ Por. J. Krukowski, *Biskupi*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży*, red. Tenże, Poznań 2005, Pallottinum, s. 257-258; L. M. Sistach, dz. cyt., s. 84.

³⁰ Podobna sytuacja ma miejsce w prawie odnośnie do instytutów zakonnych. Prawo nie określa zakresu, przedmiotu oraz celu wizytacji instytutu zakonnego, por. B. Zubert, dz. cyt., s. 84.

zytacji. Według komentowanych kanonów celem wizytacji jest zachowanie integralności wiary i obyczajów oraz dobro wspólne Kościoła³¹.

Wizytatorzy poprzez właściwą działalność kontrolną troszczą się o jedność Kościoła w działaniach podejmowanych przez stowarzyszenie z uwzględnieniem statutowych celów. Wizytatorzy również troszczą się o utrzymanie w karności stowarzyszenia poprzez przestrzeganie ustaw kościelnych i wewnętrznego porządku prawno-organizacyjnego³². Głównym celem wizytacji jest właściwe i poprawne funkcjonowanie stowarzyszeń wiernych. Władza kościelna nie tylko rewiduje działalność stowarzyszenia, ale również poprzez czynność kontrolną poznaje trudności i potrzeby stowarzyszenia, aby właściwie udzielać pomocy w realizacji celów statutowych³³.

3. Urząd doradcy duchowego

Prywatne stowarzyszenia wiernych posiadają fakultatywne prawo do posiadania duchowego doradcy, potrzebne jest jednak zatwierdzenie kandydatury przez kompetentną władzę kościelną. Urząd doradcy duchowego realizuje nadzór na prywatnym stowarzyszeniu wiernych poprzez sprawowanie opieki duszpasterskiej.

3.1. Zatwierdzenie urzędu

Prawodawca kościelny w kan. 324, § 2 KPK/1983 stanowi, że uprawnione organy prywatnego stowarzyszenia wiernych w sposób wolny mogą wybrać duchowego doradcę z grona kapłanów spełniających posługę w diecezji³⁴; z zastrzeżeniem jednak, że wybór duchowego doradcy wymaga zatwierdzenia ordynariusza miejsca³⁵. Komentowany kanon

³¹ Zob. R. Sobański, *Władza moderatorów stowarzyszeń kościelnych*, s. 13.

³² Zob. KPK/1983, kan. 386, § 2; kan. 392, § 1; J. Krukowski, dz. cyt., s. 252; E. Szafrowski, dz. cyt., s. 344-345.

³³ Por. B. Kucala, dz. cyt., s. 24; zob. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, t. II, s. 173. *Wizytacja ma na uwadze raczej niesienie pomocy, niż sądzenie [...] (Instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów Directorium de pastorali ministerio episcoporum, 22.02.1973, „Posoborowe prawodawstwo kościelne” 4 [1975], z. 1, s. 237.*

³⁴ Prezbiter może pełnić urząd doradcy duchowego w wielu stowarzyszeniach wiernych jednocześnie, szczególnie w sytuacji, gdy stowarzyszenia posiadają zbliżone cele i zrzeszają podobne środowiska społeczne, por. Papieska Rada ds. Świeckich, *Tożsamość i misja kapłanów w stowarzyszeniach wiernych*, „Chrześcijanin w świecie” 124 [1984], nr 1, s. 128.

³⁵ KPK/1983 posługuje się terminem doradca duchowy odnośnie do prywatnych stowarzyszeń wiernych, podczas gdy w przypadku publicznych stowarzyszeń wiernych ten sam podmiot został w kan. 318, § 2 KPK/1983 określony jako kapelan lub asystent kościelny, por. J. L. Gutiérrez, dz. cyt., s. 299; P. Kroczyk, *Prywatne stowarzyszenia wiernych. Charakterystyka i etapy powstania*, „Analecta Cracoviensia” 40 (2008), s. 456). W przypadku publicznych stowarzyszeń wiernych kapelanem jest prezbiter, który sprawuje duchową opiekę, celebrytuje sakramenty; natomiast asystent kościelny jest przedstawicielem władzy kościelnej. Dzieje się tak dlatego, że publiczne stowarzyszenie wiernych działa w imieniu Kościoła, a w przypadku prywatnego stowarzyszenia wiernych doradca duchowy nie jest urzędem obligatoryjnym, por. L. M. Sistów, dz. cyt., s. 102; W. Góralski, dz. cyt., s. 98-99; E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 352; R. Sobański, dz. cyt., s. 13.

nie uwzględnia jednak stowarzyszeń o charakterze krajowym i międzynarodowym, dlatego należy odwołać się do kan. 19 KPK/1983, który w przypadku braku wykładni pozwala odwołać się do ustaw wydanych w podobnych sprawach. Kan. 317, § 1 oraz kan. 312, § 1 KPK/1983 rozstrzygają w tym przypadku, że kompetentnym organem władzy kościelnej do zatwierdzenia doradcy duchowego prywatnego stowarzyszenia wiernych jest właściwa Konferencja Episkopatu dla krajowych stowarzyszeń, zaś Stolica Apostolska dla stowarzyszeń międzynarodowych i powszechnych³⁶.

Normy prawne odnoszące się do objęcia i wykonywania urzędu kościelnego oraz regulacje względem kapelana wskazują, że doradca duchowy obejmuje urząd jako *ius ad rem*, tzn. roszczenie do ustanowienia na urządzie³⁷. W przypadku, gdyby prywatne stowarzyszenie wiernych wybierało na kapelana prezbitera inkardynowanego do diecezji innej niż właściwa ze względu na siedzibę stowarzyszenia, wówczas zatwierdzenie wyboru na urząd kapelana należy do ordynariusza miejsca, gdzie stowarzyszenie ma siedzibę, ale potrzeba tym samym zgody ordynariusza miejsca inkardynacji prezbitera³⁸.

Treść kan. 564 KPK/1983 stanowi, że kapelanem jest prezbiter, któremu powierza się pełnienie opieki duszpasterskiej nad wskazaną wspólnotą lub zespołem wiernych³⁹. Prawodawca kościelny wyklucza diakonów i wiernych świeckich z grona osób kompetentnych do sprawowania urzędu kapelana⁴⁰. Kan. 565 KPK/1983 stanowi, że prawo w okre-

³⁶ Por. L. M. Sistach, dz. cyt., s. 148-149; zob. T. Pawluk, dz. cyt., s. 101-102.

³⁷ Por. R. Sobański, *Powierzenie urzędu kościelnego*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003, Pallottinum, s. 238.

³⁸ Por. J. Krukowski, *Stowarzyszenia wiernych chrześcijan*, s. 151.

³⁹ Kapelan na mocy powierzonego urzędu posiada prawo do spowiadania powierzonych mu wiernych, prawo do przepowiadania słowa Bożego, udzielania Wiatyku i namaszczenia chorych. Koordynatorem wszelkich działań na terenie parafii jest proboszcz, dlatego prawo wskazuje na potrzebę stałego kontaktu kapelana z proboszczem parafii, na terenie której kapelan prowadzi pracę duszpasterską, por. J. Krukowski, *Rektorzy kościołów i kapelani*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży*, red. Tenże, Poznań: Pallottinum 2005, s. 474, 478; E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. II, Warszawa 1985, ATK, s. 229-231; J. A. Janicki, *Rectors of Churches and chaplains*, w: *The Code of Canon Law: A text and commentary*, red. J. A. Coriden i in., London 1985, Geoffrey Chapman, s. 445; B. F. Griffin, *Rectors of Church and chaplains*, w: *New commentary on The Code of Canon Law*, red. J. P. Beal i in., New York, N.Y./Mahwah, N.J. 2000, Paulist Press, s. 736-737; zob. DA, nr 24-25. Doradca duchowy współpracuje z wiernymi należącymi do stowarzyszenia, wyznacznikiem posługi jest cel i program działania stowarzyszenia; ponadto statut stowarzyszenia powinien normować kompetencje i zakres działalności doradcy duchowego oraz stosunek do przełożonych stowarzyszenia. Doradca duchowy jest również łącznikiem pomiędzy stowarzyszeniem a Kościołem powszechnym, por. Papieska Rada ds. Świeckich, *Tożsamość i misja kapłanów w stowarzyszeniach wiernych*, s. 124; T. Rakoczy, *Publiczne stowarzyszenia wiernych*, s. 325-326, 329; M. Wróbel, *Stowarzyszenia katolickie działające w Polsce według obowiązującego prawa kościelnego*, „Prawo Kanoniczne” 49 (2006), nr 3-4, s. 167-168.

⁴⁰ Kapelani mogą sprawować opiekę duszpasterską nad laickimi instytucjami zakonnymi, chorymi w szpitalach, więźniami, emigrantami, uchodźcami lub stowarzyszeniami wiernych (por. J. Krukowski, *Rektorzy kościołów i kapelani*, s. 473; zob. Papieska Rada ds. Świeckich, *Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei fedeli laici al ministero dei sacerdoti*, Città Del Vaticano 1997: Libreria Editrice Vaticana, pobrano z: www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/laity/documents/rc_con_interdic_doc_15081997_it.html, dnia: 27.07.2018.

ślonych okolicznościach może zezwolić jakiemuś podmiotowi prawa na prezentację lub wybór kapelana. W takim przypadku ordynariusz miejsca na mocy prawa powszechnego posiada uprawnienie do ostatecznego ustanowienia lub zatwierdzenia wyboru kapelana, czyli dokonania tzw. prowizji kanonicznej⁴¹.

Normy ogólne KPK/1983 zawarte w kan. 146-156 stanowią, że powierzenie urzędu kościelnego może dokonać się poprzez nadanie, czyli poprzez przekazanie tzw. prowizji kanonicznej przez kompetentną władzę kościelną⁴². Tenor kan. 147 KPK/1983 określa elementy prowizji kanonicznej urzędu w Kościele: prezentacja kandydata i nadanie urzędu lub wybór oraz zatwierdzenie przez kompetentną władzę kościelną⁴³. Kan. 149 KPK/1983 wskazuje na kolejne warunki, które musi spełnić osoba, aby mogła zostać ustanowiona na urzędzie. Warunkiem *sine qua non* powierzenia urzędu jest zachowywanie wspólnoty z Kościołem oraz posiadanie potrzebnych przymiotów wymaganych przez prawo do wykonywania danego urzędu⁴⁴.

3.2. Utrata urzędu

Księga I KPK/1983 w kan. 184-196 normuje ogólne normy utraty urzędu kościelnego. Kan. 184, § 1 KPK/1983 wymienia przypadki utraty urzędu, uwzględniając przy tym upływ określonego czasu, osiągnięcie określonego wieku, rezygnację, przeniesienie lub usunięcie⁴⁵. Rezygnacja rozumiana jest jako dobrowolne i świadome ustąpienie z urzędu⁴⁶. KPK/1983 w kan. 187 dopuszcza taką możliwość, mając na uwadze dobro osoby sprawującej urząd oraz dobro wspólnoty kościelnej, gdyby wystąpiła, zgodnie z oceną kompetentnej władzy, słuszna przyczyna⁴⁷.

Usunięcie natomiast różni się od rezygnacji tym, że następuje wbrew woli osoby

⁴¹ Por. J. Krukowski, *Rektorzy kościołów i kapelani*, s. 474.

⁴² Zob. T. Pawlук, *Prawo kanoniczne*, t. I, s. 276-284.

⁴³ Prezentacja polega na przedstawieniu kandydata kompetentnej władzy kościelnej, wymaga jego zgody, chociaż nie implikuje *ius ad rem*; natomiast wybór kandydata na urząd ma miejsce w wyniku przeprowadzenia wyborów zgodnie z kan. 164-179 KPK/1983, a przyjęcie wyboru przez elekta implikuje *ius ad rem*, co zatwierdza kompetentna władza kościelna jako *ius in re*, zob. R. Sobański, dz. cyt., s. 237, 249-253, 269-270.

⁴⁴ Zob. *Tamże*, s. 239-240.

⁴⁵ Zob. E. Szałafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 272-278; T. Pawlук, *Prawo kanoniczne*, t. I, s. 284-286.

⁴⁶ Rezygnacja zgodnie z kan. 189, § 1 KPK/1983 powinna zostać złożona wobec władzy, która powierzyła prezbiterowi urząd. Rezygnację przedstawia się w formie pisemnej lub ustnej wobec dwóch świadków; jest to warunek *ad validitatem* (por. J. I. Arrieta, *Utrata urzędu kościelnego*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, Wolters Kluwer, s. 190).

⁴⁷ Zob. R. Sobański, *Utrata urzędu kościelnego*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003, Pallottinum, s. 276-279; M. Wróbel, *Stowarzyszenia katolickie*, s. 164.

sprawującej urząd i równocześnie nie implikuje objęcia nowego urzędu, co ma miejsce w przypadku przeniesienia⁴⁸. W przypadku usunięcia kapelana z urzędu w myśl kan. 572 KPK/1983, który odwołuje się do kan. 563 KPK/1983, wymaga się wykazania słusznej przyczyny⁴⁹. Jeśli kapelan jest członkiem instytutu zakonnego, ordynariusz miejsca lub właściwy wyższy przełożony zakonny może dokonać usunięcia z urzędu z obowiązkiem jedynie poinformowania drugiej strony⁵⁰.

Pozbawienie, które jest jeszcze innym sposobem utraty urzędu, polega na utracie urzędu w wyniku popełnienia przestępstwa. Pozbawienie urzędu jest karą ekspiacyjną wymierzoną zgodnie prawem karnym przez kompetentną władzę kościelną lub na skutek wydania przez sąd wyroku⁵¹.

4. Likwidacja stowarzyszenia

Nadzór nad stowarzyszeniem wyraża się w tym, że właściwa władza zwierzchnia posiada uprawnienie do zniesienia stowarzyszenia w określonych warunkach.

4.1. Wygaśnięcie stowarzyszenia

Prawodawca kościelny normuje w kan. 326, § 1 KPK/1983, że prywatne stowarzyszenie wiernych wygasa na skutek okoliczności przewidzianych w statucie⁵²; zazwyczaj takie regulacje znajdują się na końcu statutu⁵³. Statut powinien w określonej procedurze pozwalać członkom stowarzyszenia na rozwiązanie stowarzyszenia. Procedura powinna uwzględnić organ odpowiedzialny za podjęcie decyzji o rozwiązaniu stowarzyszenia oraz sposób wyrażenia woli rozwiązania stowarzyszenia⁵⁴.

Prywatne stowarzyszenie wiernych powstaje w wyniku prywatnej umowy wiernych,

⁴⁸ Zob. *Tamże*, s. 281.

⁴⁹ *Iusta ex causa* usunięcia kapelana z urzędu może być: wydalenie ze stanu duchownego, dopuszczenie się przestępstwa apostazji, schizmy lub herezji, lub usiłowanie zawarcia małżeństwa, por. J. Krukowski, *Stowarzyszenia wiernych chrześcijan*, s. 145; T. Rakoczy, dz. cyt., s. 325.

⁵⁰ Por. J. Krukowski, *Rektorzy kościołów i kapelani*, s. 478.

⁵¹ Zob. R. Sobański, dz. cyt., s. 286.

⁵² Zob. S. Maziarczuk, dz. cyt., pkt. 6.

⁵³ Właściwością osoby prawnej jako konstrukcji prawnej jest jej trwałość, a same osoby prawne powoływane są na czas nieokreślony, aby w ten sposób trwać dłużej niż osoby fizyczne, por. T. Rakoczy, *Publiczne stowarzyszenia wiernych*, s. 344). Kan. 120 KPK/1983 suponuje, że stowarzyszenie posiadające osobowość prawną istnieje do momentu, w którym posiada chociaż jednego członka osoby prawnej kolegialnej, o ile statut stowarzyszenia nie stanowi inaczej. Komentowany kanon stanowi jednak, że oprócz zniesienia przez kompetentną władzę kościelną, stowarzyszenie będące osobą prawną, może zostać zniesione *ipso iure* poprzez faktyczny stu letni brak działalności, por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, t. I, s. 262; E. Sztarfrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 230; zob. E. Molano, *Osoby prawne*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, Wolters Kluwer, s. 143-144.

⁵⁴ Wola podjęcia decyzji o rozwiązaniu stowarzyszenia powinna zostać wyrażona przez przynajmniej dwie trzecie uprawnionych do podjęcia decyzji, por. L. M. Sistach, dz. cyt., s. 63-64.

co implikuje to, że jeśli prywatna umowa wiernych jest podstawą do założenia stowarzyszenia, to również prywatna umowa jest podstawą do rozwiązania stowarzyszenia, w myśl zasady *ominis res per quascumque causas nascitur per easdem dissolvitur* (każda rzecz rodząca się w jakikolwiek sposób, w ten sam sposób zostaje rozwiązana)⁵⁵.

4.2. Zniesienie stowarzyszenia

Kompetentna władza kościelna⁵⁶ stosownym dekretem może znieść stowarzyszenie w taksatywnie wymienionych przypadkach, kiedy np. działalność stowarzyszenia jest niezgodna ze statutowym celem lub działalność nie spełnia oczekiwań, dla których zostało powołane; jest szkodliwa dla członków stowarzyszenia oraz Kościoła, chodzi o poważną szkodę dla doktryny i dyscypliny kościelnej oraz o zgorzenie wiernych. Głównym powodem zniesienia stowarzyszenia przez kompetentną władzę kościelną jest utrata przez stowarzyszenie eklezjalności⁵⁷.

4.3. Przeznaczenie dóbr

KPK/1983 w kan. 326, § 2 wskazuje, że dobra stowarzyszenia, które wygasa lub zostaje zniesione przez kompetentną władzę kościelną, zostają przeznaczone zgodnie z postanowieniami statutowymi z zachowaniem woli ofiarodawców oraz praw nabytych⁵⁸. W przypadku prywatnych stowarzyszeń wiernych posiadających osobowość prawną, w odróżnieniu od publicznych stowarzyszeń wiernych, własny statut stowarzyszenia obowiązuje przed postanowieniami prawa powszechnego⁵⁹.

⁵⁵ *Tamże*, s. 156; zob. K. Burczak, *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, Warszawa 2007, C.H. Beck, s. 134.

⁵⁶ Kompetentną władzą kościelną per analogiam w stosunku do kan. 320, §1-3 KPK/1983, który stanowi o publicznych stowarzyszeniach wiernych, do zniesienia prywatnego stowarzyszenia wiernych zatwierdzonego przez Stolicę Apostolską jest tylko Stolica Święta; Konferencja Episkopatu może znieść stowarzyszenia zatwierdzone przez nią samą; biskup diecezjalny może znieść stowarzyszenie zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego. Ponadto kompetentna władza kościelna nie powinna znosić stowarzyszenia bez uprzedniej konsultacji z organami stowarzyszenia; może okazać się, że wystarczy wprowadzenie mniej poważnych środków zaradczych niż zniesienie stowarzyszenia; innymi środkami zaradczymi może być: upomnienie organu kierującego, ustanowienie komisarza lub zmiana statutu, por. T. Rakoczy, dz. cyt., s. 346-347; J. Dudziak, *Stowarzyszenia wiernych*, s. 22-23. Gdyby jednak kompetentna władza kościelna dekretem zniosła stowarzyszenie, wówczas zarząd stowarzyszenia może wnieść rekurs hierarchiczny od decyzji zniesienia, a następnie wnieść rekurs administracyjny do Sygnatury Apostolskiej (por. J. Krukowski, *Stowarzyszenia wiernych chrześcijan*, s. 147).

⁵⁷ Utrata „eklezjalności” przez zreszenie przy jednoczesnym utrzymaniu charakteru religijnego implikuje uzyskanie statusu sekty, czyli tzw. kościoła nieinstytucjonalnego, por. E. Troeltsch, *Kościół a sekta*, w: *Socjologia religii*, red. F. Adamski, Kraków 1984, WAM, s. 104-109; M. Wróbel, dz. cyt., s. 176; R. T. Ptaszek, *Teologia katolicka wobec zjawiska sekt i nowych ruchów religijnych*, w: *Wiara, Nadzieja i Miłość. Księga jubileuszowa ks. profesora Edwarda Jarmocha w 60. rocznicę urodzin i 35. rocznicę pracy duszpasterskiej i naukowej*, red. R. Rosa - T. Zacharuk, t. I, Siedlce-Drohiczyn 2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, s. 331-333.

⁵⁸ E. Szafronowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 353.

⁵⁹ W przypadku, gdyby prywatne stowarzyszenie nie posiadało osobowości prawnej, majątek stowarzyszenia nie może być podzielony pomiędzy członków, por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 153; S. Maziarczuk, dz. cyt., pkt. 9. Najczęściej w takim przypadku statut reguluje przekazanie posiadanych przez stowarzyszenie

Zakończenie

Przeprowadzona analiza dogmatyczno-prawna suponuje autonomię prywatnego stowarzyszenia wiernych wobec władzy kościelnej. Prywatne stowarzyszenie wiernych otrzymuje z mocy prawa autonomię w zakresie założenia stowarzyszenia, redagowania własnych statutów, powoływania moderatora i innych urzędników stowarzyszenia, sprawowania zarządu dobrami doczesnymi oraz realizowania w sposób swobodny celów stowarzyszenia. Prawodawca kościelny ustalił jednak granice autonomii prywatnych stowarzyszeń wiernych. Zgodnie z kan. 299, § 3 KPK/1983 kompetentna władza kościelna poprzez uznanie statutu stowarzyszenia, a więc poprzez stwierdzenie zgodności postanowień statutowym z prawem powszechnym i partykularnym, włącza prywatne stowarzyszenie wiernych w porządek prawa kościelnego. Władza kościelna posiada uprawnienie do nadzorowania stowarzyszenia w zakresie zachowywania wiary i moralności katolickiej, dyscypliny kościelnej, realizacji prawnie określonych celów stowarzyszenia i innych postanowień statutowych, w tym także zarządu dobrami doczesnymi, zwłaszcza przeznaczonymi na cele pobożne.

Summary

The issues of supervision of the competent church authority over the private association of the faithful in canon law. Selected issues

Dogmatic analysis of canon law presupposes the autonomy of a private association of the faithful from the Church authority. A private association of the faithful is granted autonomy by law in terms of establishing an association, editing its own statutes, appointing a moderator and other officials of the association, managing temporal goods and freely achieving the objectives of the association. However the Church legislator set the limits of the autonomy of private associations of the faithful. According to can. 299, § 3 of the Code of Canon Law of 1983, the competent ecclesiastical authority, by recognizing the association's statute, and by ascertaining the compliance of the statutory provisions with universal and particular law, includes the private association of the faithful in the order of canon law. The Church authority has the right to supervise the association in the field of preserving Catholic faith and morals, church discipline, implementation of the association's legally defined goals and other statutory provisions, including the management of temporal goods, especially these intended for pious purposes.

Bibliografia

Alarcón, M.L. (2011). *Dobra doczesne Kościoła*. W: P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* (929-982). Kraków: Wolters Kluwer.

dóbr na rzecz innych organizacji kościelnych o podobnych celach, por. L. M. Sistach, dz. cyt., s. 64.

Arrieta, J.I., (2011). Utrata urzędu kościelnego. W: P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* (187-195). Kraków: Wolters Kluwer.

Burczak, K. i in. (2007). Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze. Warszawa: C.H. Beck.

Chmielewski, M. (2012). Eklezjalny charakter współczesnych zrzeszeń katolickich. *Duchowość w Polsce* 4, 46-56.

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli Pp. II promulgatus. Kodeks Prawa kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu (2008). Poznań: Pallottinum.

Coriden, J.A. (1991). *An introduction to canon law*. London: Geoffrey Chapman.

Domaszk, A. (2010). Stowarzyszenia wiernych a nauka. W: J. Wroczeński, H. Pietrzak (red.), *Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin* (175-186). Warszawa: UKSW 2010.

Dudziak, J. (1994). Stowarzyszenia wiernych. Normy prawne i ich aplikacja do aktualnych potrzeb Kościoła. *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 2, 12-27.

Dyduch, J. (1985). *Obowiązki i prawa wiernych świeckich w prawodawstwie soborowym*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.

Gącik, D. (2009). Prawo wiernych do stowarzyszania się. *Kieleckie Studia Teologiczne* 8, 31-44.

Góralski, W. (2006). *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*. Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli”.

Górecki, E. (1988). Prawo zrzeszania się w Kościele. *Colloquium Salutis* 20, 255-269.

Griffin, B.F. (2000). Rectors of Church and chaplains. W: J.P. Beal i in. (red.), *New commentary on The Code of Canon Law* (733-740). New York, N.Y./Mahwah, N.J.: Paulist Press.

Gutiérrez, J.L. (2011). Stowarzyszenia wiernych. W: P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* (279-301). Kraków: Wolters Kluwer.

Jan Paweł II. (1995). Posynodalna Adhortacja Apostolska *Christifideles laici*, 30.12.1988. Wrocław: TUM.

Janicki, J.A. (1985). Rectors of Churches and chaplains. W: J.A. Coriden i in. (red.), *The Code of Canon Law: A text and commentary* (443-449). London: Geoffrey Chapman.

Kongregacja ds. Biskupów, (1975). Instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterkiej posługi biskupów *Directorium de pastorali ministerio episcoporum*, 22.02.1973. *Posoborowe prawodawstwo kościelne* 6 (1), 15-324.

Kroczek, P. (2008). Prywatne stowarzyszenia wiernych. Charakterystyka i etapy powstania. *Analecta Cracoviensia* 40, 452-464.

Krukowski, J. (1991). Prawo chrześcijan do stowarzyszania się i możliwość jego realizacji w prawie kanonicznym i polskim. *Kościół i Prawo* 9, 190-210.

Krukowski, J. (2005). Rektorzy kościołów i kapelani. W: Tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży* (467-478). Poznań: Pallottinum.

Krukowski, J. (2005). Biskupi. W: Tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży* (229-272). Poznań: Pallottinum.

Krukowski, J. (2005). Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan. W: Tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży* (22-42). Poznań: Pallottinum.

Krukowski, J. (2005). Stowarzyszenia wiernych chrześcijan. W: Tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży* (123-155). Poznań: Pallottinum.

Kucała, B. (1994). Prawo wizytacji wiernych i obowiązek posłuszeństwa w świetle kan. 199, 7°. *Prawo Kanoniczne* 37 (1-2), 19-46.

Lempa, F. (2013). *Kompetencje, uprawnienia i obowiązki w Kościele katolickim*. Białystok: Termida 2.

Majer, P. (2014). Zakres uprawnień wiernych świeckich w Kościele - stan obecny i perspektywy. W: K. Burczak (red.), *Hodie et cras. Dziś i jutro Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. 30 lat od promulgacji*. Lublin: Wydawnictwo KUL.

Maziarczuk, S. (2014). *Autonomia wiernych chrześcijan w stowarzyszeniach prywatnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* Pobrano z: www.docplayer.pl/24798727-Autonomia-wiernych-chrzciscijan-w-stowarzyszeniach-prywatnych-wedlu-g-kodeks-u-prawa-kanonicznego-z-1983-roku.html, Dnia (2018, 02. 02).

Molano, E. (2011). Osoby prawne. W: P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* (137-146). Kraków: Wolters Kluwer.

Molano, E. (2011). Przedawnienie. W: P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* (195-197). Kraków: Wolters Kluwer.

Papieska Rada ds. Świeckich, (1984). Tożsamość i misja kapłanów w stowarzyszeniach wiernych. *Chrześcijanin w świecie* 124 (1), 101-130.

Papieska Rada ds. Świeckich, (1997). *Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei fedeli laici al ministero dei sacerdoti*, 15.08.1997. Città Del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. Pobrano z: www.vatican.va/roman_curia/ponti_fical_councils/laity/documents/rc_con_interdic_doc_15081997_it.html, Dnia (2018, 07, 27)

Pawluk, T. (2002). *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. I, *Zagadnienie wstępne i normy ogólne*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Pawluk, T. (2002). *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Ptaszek, R.T. (2013). Teologia katolicka wobec zjawiska sekt i nowych ruchów religijnych. W: R. Rosa - T. Zacharuk (red.), *Wiara, Nadzieja i Miłość. Księga jubileuszowa ks. profesora Edwarda Jarmocha w 60. rocznicę urodzin i 35. rocznicę pracy duszpasterskiej i naukowej*, t. I (325-333). Siedlce-Drohiczyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

Rakoczy, T. (2011). *Publiczne stowarzyszenia wiernych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*. Gniezno: Gaudentinum.

Sistach, L.M. (2012). *Stowarzyszenia wiernych*. Warszawa: Adam.

Sobański, R. (1988). Władza moderatorów stowarzyszeń kościelnych. *Prawo Kanoniczne* 31 (3-4), 3-19.

Sobański, R. (2003). Powierzenie urzędu kościelnego. W: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne* (235-274). Poznań: Pallottinum.

Sobański, R. (2003). Przedawnienie. W: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne* (286-291). Poznań: Pallottinum.

Sobański, R. (2003). Utrata urzędu kościelnego. W: J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, *Księga I. Normy Ogólne* (274-286). Poznań: Pallottinum.

Sobór Watykański II, (2008). Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, 18.11.1965 (581-629). Poznań: Pallottinum.

Sztafrowski, E. (1985). *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. I. Warszawa: ATK.

Sztafrowski, E. (1985). *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. II, Warszawa: ATK.

Śmigiel, W. (2015). *Eklezjalność zrzeczeń religijnych*. Pelplin: Bernardinum.

Troeltsch, E. (1984). Kościół a sekta. W: F. Adamski (red.), *Socjologia religii* (104-109). Kraków: WAM.

Wał, J. (1984). Działalność stowarzyszenia w świetle nowej kodyfikacji. *Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi* 72 (12), 262-269.

Wróbel, M. (2006). Stowarzyszenia katolickie działające w Polsce według obowiązującego prawa kościelnego. *Prawo Kanoniczne* 49 (3-4), 121-181.

Zubert, B.W. (1990). Instytuty zakonne. W: Tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego* (45-246). Lublin: RW KUL.